

Kvaliteta prijateljstva u odnosu s emocionalnom manipulacijom i empatijom

Nizeteo, Lara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:254972>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Lara Nizeteo

**Kvaliteta prijateljstva u odnosu s emocionalnom
manipulacijom i empatijom**

Završni rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Kvaliteta prijateljstva u odnosu s emocionalnom manipulacijom i empatijom

Završni rad

Student/ica:

Lara Nizeteo

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Jelena Ombla

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Lara Nizeteo**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Kvaliteta prijateljstva u odnosu s emocionalnom manipulacijom i empatijom** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. rujna 2022.

SADRŽAJ:

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
1.1.Kvaliteta prijateljstva	4
1.2.Empatija	6
1.3.Emocionalna manipulacija.....	7
1.4.Odnos kvalitete prijateljstva, emocionalne manipulacije i empatije	9
1.5.CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE	12
2. METODA	14
2.1. SUDIONICI.....	14
2.2. MJERNI INSTRUMENTI.....	14
2.3. POSTUPAK.....	17
3. REZULTATI	17
3.1. Rodne razlike u kvaliteti prijateljstva, emocionalnoj manipulaciji i emocionalnoj empatiji.	18
3.2. Ispitivanje povezanosti između emocionalne manipulacije i emocionalne empatije.	22
3.3. Povezanost kvalitete prijateljstva s emocionalnom manipulacijom i emocionalnom empatijom.	22
4. RASPRAVA	Error! Bookmark not defined.
5. ZAKLJUČCI	30
6. LITERATURA	31

Kvaliteta prijateljstva u odnosu s emocionalnom manipulacijom i empatijom

SAŽETAK

Prijateljstvo je jedan od najčešćih interpersonalnih odnosa te može varirati u svojoj kvaliteti koja je određena načinom interakcije, a podrazumijeva osjećaje poput bliskosti, povjerenja i međusobnog pomaganja kao i uspješnost u rješavanju konflikata do kojih može doći u tom odnosu. Empatija jest sposobnost uživanja u emocionalna stanja druge osobe iz kojih proizlazi suosjećanje te razumijevanje njezina položaja na temelju percipirane ili zamišljene situacije u kojoj se ta osoba nalazi. Nadalje, emocionalna manipulacija predstavlja tendenciju zadovoljavanja vlastitih emocionalnih potreba kroz prikriveno djelovanje na tuđa ponašanja, razmišljanja i osjećaje. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos kvalitete prijateljstva (s najboljim prijateljem/icom), emocionalne manipulacije i empatije u kontekstu muških i ženskih istospolnih prijateljstava kod osoba u dobi od 18 do 35 godina. U istraživanju su sudjelovala 162 sudionika pri čemu je broj muškaraca bio N=70, dok je broj žena bio N=92. Sudionici su istraživanju pristupili online putem. Za ispitivanje kvalitete prijateljstva koristio se McGillov upitnik prijateljstva-Kvaliteta prijateljstva (Carević, 2019), empatija je ispitana Skalom emocionalne empatije (Raboteg-Šarić, 2002), dok se za ispitivanje emocionalne manipulacije koristila Modificirana skala emocionalne manipulacije odnosno Podljestvica emocionalne manipulacije (Opat Jozić i Ombla, 2019). Utvrđeno je kako žene izvještavaju o većoj kvaliteti prijateljstva te većoj tendenciji doživljavanja empatije u odnosu na muškarce, dok muškarci izvještavaju o većoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji u odnosu na žene. Nadalje, općenito su sudionici koji su pokazali veću tendenciju doživljavanja empatije pokazali i manju sklonost emocionalnoj manipulaciji, no na poduzorcima muškaraca i žena nije utvrđena značajna povezanost. Također, općenito su sudionici koji su izvještavali o većoj kvaliteti prijateljstva izvještavali i o većoj tendenciji doživljavanja empatije te manjoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji. Takav je nalaz potvrđen i na poduzorku žena, no na poduzorku muškaraca dobivena je značajna pozitivna povezanost kvalitete prijateljstva i empatije, dok između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije nije utvrđena značajna povezanost. Rezultati su dijelom u skladu s dosadašnjim spoznajama stoga upućuju na potrebu daljnjih istraživanja.

Ključne riječi: prijateljstvo, kvaliteta prijateljstva, emocionalna manipulacija, empatija

Friendship quality in relation with emotional manipulation and empathy

SUMMARY

Friendship is one of the most common interpersonal relationships that can vary in its quality which is determined by the way of interaction and implies feelings such as closeness, trust and mutual help, as well as success in resolving conflicts that may arise in that relationship. Empathy is the ability to sympathize with another person's emotional states which determines compassion and understanding of someone else's position based on the perceived or imagined situation in which that person is. Furthermore, emotional manipulation represents a tendency to satisfy one's own emotional needs through covert action on other people's behaviors, thoughts, and feelings. The aim of this research was to examine the relationship between friendship quality (with the best friend), emotional manipulation and empathy in the context of male and female same-sex friendships among people aged 18 to 35. The study involved 162 participants (number of male participants was N=70 and number of female participants was N=92). Participants accessed the survey online. McGill's Friendship Questionnaire-Quality of Friendship (Carević, 2019) was used to examine friendship quality, empathy was examined with Emotional Empathy Scale (Raboteg-Šarić, 2002), while the Modified Emotional Manipulation Scale, more precisely Emotional Manipulation Subscale (Opat Jozić i Ombla, 2019) was used to examine emotional manipulation. It was found that women report a higher quality of friendship and a greater tendency to experience empathy in relation to men, while men report a greater tendency to emotional manipulation in relation to women. Furthermore, participants who showed a greater tendency to experience empathy also showed a lower tendency for emotional manipulation, but no significant association was found in the male and female subsamples. Also, participants who reported a high quality of friendship reported a greater tendency to experience empathy and a lower tendency for emotional manipulation. Such a finding was also confirmed in the female subsample, but in the male subsample a significant positive correlation was obtained between the quality of friendship and empathy, while no significant correlation was found between the quality of friendship and emotional manipulation. The results are mostly in accordance with previous research, therefore they indicate the need for further research.

Key words: friendship, quality of friendship, emotional manipulation, empathy

1.UVOD

Čovjek je društveno biće što znači da ima tendenciju neprestano se upuštati u razne interakcije s pojedincima koji ga okružuju te na taj način formirati različite interpersonalne odnose kako bi zadovoljio svoje socijalne potrebe (Berk, 2007). Jedan od najčešćih oblika interpersonalnih odnosa jest prijateljstvo koje Berk (2007) definira kao recipročan odnos koji se sastoji od međusobnog poštovanja i podrške kroz koje ljudi stvaraju osjećaje poput povjerenja, bliskosti i odanosti dok zajednički provode vrijeme. Prijateljstvo je prema Pahl (2000) dobrovoljni odnos budući da ga možemo slobodno birati, formirati i prekidati, stoga MacLean (2016) navodi kako je određeno kontinuiranim održavanjem odnosa kroz zajedničke aktivnosti. Također, MacLean (2016) ističe kako prijateljski odnos podrazumijeva pažljivo balansiranje između poštivanja individualne autonomije s jedne strane te bliskosti i brige za prijatelje s druge strane. Usprkos tome što se prijateljstva u najvećoj mjeri sastoje od onih pozitivnih interakcija i osjećaja, mogu se pojaviti i ona negativna iskustva. Naime, unutar prijateljskog odnosa može doći i do različitih antagonističkih ponašanja kao što su sukobi, izbjegavanje, ogovaranje te agresija koje mogu smanjiti zadovoljstvo samim odnosom (Huić i Smolčić, 2016). Nadalje, prijateljski se odnosi razvijaju kroz cijeli život pri čemu su oni tijekom djetinjstva obično površne, slučajne i kratkotrajne prirode u kojoj su djeca ponajviše usredotočena na igru, dok su prijateljstva tijekom adolescencije usredotočena na izgradnju povjerenja, odanosti i intimnosti kroz koje se razvijaju socijalne kompetencije i samopouzdanje (Berk, 2007). Tijekom mlađe odrasle dobi ljudi nastavljaju graditi prijateljske odnose koristeći prethodno naučene socijalne vještine koje pri tom nadograđuju kako bi stvorili nove prijateljske odnose, ali i održali one postojeće (Degenne i Lebeaux, 2005). No, prijateljstva najvažniju ulogu imaju tijekom adolescencije i mlađe odrasle dobi budući da tada ljudi formiraju svoj identitet i stvaraju svoje mjesto u društvu (Berk, 2007). Važno je napomenuti da se prema MacLean (2016) prijateljstva najčešće stvaraju među ljudima istog spola i društvenog statusa. Chow i suradnici (2013) navode kako su istospolna prijateljstva iznimno važna jer služe kao primarni izvor intimnosti i podrške koji pomaže u oblikovanju identiteta. Pri tome postoje rodne razlike budući da prema istraživanjima žene svoja istospolna prijateljstva temelje na osjećajima uzajamne podrške i empatije, dok muškarci veću važnost pridaju aktivnom provođenju vremena kroz zajedničke aktivnosti (Brewer i sur., 2014). Naime, žene se u svojim prijateljstvima više fokusiraju na izgradnju bliskosti i emocionalne privrženosti kroz duboki razgovor o razmišljanjima i osjećajima, za razliku od muškaraca koji nerado dijele

svoje duboke osjećaje te više pričaju o svojim zajedničkim interesima i aktivnostima (Berk, 2007). Dakle, ključne razlike između muških i ženskih istospolnih prijateljstava se zapravo nalaze u prirodi njihove interakcije. Naime, za ženska je istospolna prijateljstva mlađe odrasle dobi specifično da se interakcija među njima odvija na ekspresivniji način, primjerice, bliskost s prijateljicom će se iskazati fizičkim zagrljajem ili pak verbalizacijom osjećaja, dok je, s druge strane, za muška istospolna prijateljstva specifično da je interakcija među njima instrumentalne prirode (Wright i Scanlon, 1991). S obzirom na navedeno autori zaključuju da su muškarci manje sposobni ostvariti bliske i intimne međusobne prijateljske odnose za razliku od žena koje su uspješnije u tome. Također, muškarci se češće nadmeću jedni s drugima budući da imaju izraženiju antagonističku stranu u odnosu na žene, što nerijetko dovodi do agresivnosti i kompetitivnosti, a samim time i do konflikata (Ladd i sur., 1996). S druge strane, žene se više fokusiraju na emocionalnu privrženost i izgradnju bliskosti koje im pomažu u zajedničkom rješavanju problema ili konflikata u njihovu odnosu ukoliko do njih dođe (Demir i Orthel, 2011). Nadalje, žene su također sklonije zataškavanju konflikata kako bi zadržale sklad u svom odnosu te očuvale razinu bliskosti koju imaju (Fehr, 2004). Ipak, Buovac (2020) navodi kako između prijatelja rijetko kad dolazi do izraženih antagonističkih ponašanja, a ukoliko su ona prisutna u onoj mjeri koju neki pojedinac ne može podnositi i tolerirati, taj se prijateljski odnos obično prekida budući da je vjerojatnije da se osobe mlađe odrasle dobi neće zadržavati u odnosima u kojima ne pronalaze obostranu podršku i dobrobit. Bank i Hansford (2000) ističu i moguć utjecaj rodnih uloga kojima se ljudi prilagođavaju budući da je općenito među muškarcima manja socijalna poželjnost iskazivanja međusobne bliskosti zbog prisutnih stereotipa prema kojima bi muškarci trebali biti čvrsti te manje iskazivati svoje osjećaje za razliku od žena kojima je dopušteno da budu osjećajne i ranjive. Muškarci se zbog navedenih razloga češće emocionalno suzdržavaju što za posljedicu opet ima teže međusobno iskazivanje misli, osjećaja i bliskosti, dok se žene brže i slobodnije međusobno samootkrivaju i dijele povjerenje te razvijaju empatične odnose (Bank i Hansford, 2000). Navedene karakteristike muških i ženskih istospolnih prijateljstava mogu biti važne u određivanju kvalitete njihova prijateljskog odnosa.

1.1. Kvaliteta prijateljstva

Prijateljski se odnosi, dakle, mogu razlikovati u svojoj kvaliteti. Sam pojam kvalitete prijateljstva određen je načinom interakcije među pojedincima uz pomoć kojeg se održavaju prijateljske veze, a podrazumijeva osjećaje poput bliskosti, povjerenja i međusobnog pomaganja (Berndt, 2002). Osim tog pozitivnog aspekta, kvaliteta prijateljstva se također

očituje i u sposobnosti te uspješnosti rješavanja onih negativnih aspekata koji se mogu pojaviti u prijateljskim odnosima kao što su konflikti, suparništvo, narušeno povjerenje i laganje te loša komunikacija (Berndt, 2002). Prema Kuruzović (2016) veća izraženost pozitivnih karakteristika kao što su primjerice povjerenje i međusobna pomoć pridonose i većoj kvaliteti prijateljstva, dok one negativne kao što su svađe i razni problemi smanjuju njegovu kvalitetu. Međutim, kvaliteti prijateljskog odnosa može doprinijeti uspješno rješavanje prethodno navedenih negativnih aspekata. Stoga ne iznenađuje činjenica da pojedinci koji izvještavaju o većoj kvaliteti svojih prijateljstava istodobno izvještavaju i o konstruktivnijem pristupu rješavanju nesuglasica i različitih problema u prijateljskom odnosu na taj način smanjujući njihov moguć negativni efekt na prijateljstvo (Kuruzović, 2016). Osobe koje konstruktivno pristupaju rješavanju problema u prijateljskom odnosu svjesne su da se njihovi prijatelji pa tako i oni sami u ponekad nenamjerno odnosno nesvjesno ponašaju impulzivno, agresivno ili pak slučajno ignoriraju svoje prijatelje (Buovac, 2020). Nadalje, kvaliteta prijateljstva može varirati i ovisno o razini bliskosti unutar prijateljskog odnosa budući da oni s jako bliskim odnosom (primjerice najbolji prijatelji) izvještavaju o većoj kvaliteti u odnosu na one s manje bliskim odnosom (primjerice dobri prijatelji) (Mendelson i Kay, 2003). Također, Miller i Hoicowitz (2004) izvještavaju o pozitivnoj povezanosti kvalitete i duljine prijateljstva. Osim što je kvaliteta prijateljstva određena razinom bliskosti i duljinom prijateljskog odnosa, na kvalitetu prijateljskog odnosa mogu utjecati i još neke odrednice. Naime, prema Mendelsonu i Aboudu (1999) prijatelji su izvor socijalnih, emocionalnih i instrumentalnih resursa koji se očituju kroz funkcije prijateljstva. Oni su izdvojili šest funkcija prijateljstva, a to su: pomoć (pružanje određenih smjernica, savjeta i drugih oblika pomoći), intimnost (osjetljivost na tuđe potrebe i stanja te otvorenost ka iskrenom međusobnom izražavanju misli, osjećaja i osobnih podataka), stimulirajuće prijateljstvo (provođenje vremena u zajedničkim aktivnostima koje pružaju osjećaje ugone, zabave i međusobnog poticanja), pouzdan savez (podrazumijeva dostupnost i odanost), samovrednovanje (na međusobno umirujuće i ohrabrujuće načine prijatelji si pomažu održati pozitivnu sliku o sebi) i emocionalna sigurnost (pružanje utjehe i jačanje samopouzdanja u novim ili stresnim situacijama). Taj funkcionalni pristup kvaliteti prijateljskih odnosa pridaje važnost raznim podržavajućim ponašanjima koja poboljšavaju kvalitetu prijateljstva. Nadalje, isti autori ističu kako takve funkcije prijateljstva pružaju čvrst okvir za procjenu kvalitete prijateljstva, stoga su na temelju navedenih funkcija razvili upitnik kvalitete prijateljstva. Naime, u svom su istraživanju Mendelson i Aboud (1999) utvrdili kako su žene procjenjivale svoja prijateljstva većim oznakama na svih 6 funkcija što

je označavalo veću kvalitetu prijateljstva kod žena u odnosu na muškarce. Nadalje, Veniegas i Peplau (1997) smatraju kako se do sada malo toga zna o determinantama kvalitete prijateljstva u odrasloj dobi te predlažu spol i raspodjelu moći unutar prijateljskog odnosa kao bitne odrednice. Navode kako ljudi kroz cijeli život imaju tendenciju da sklapaju više istospolnih prijateljstava nego prijateljstava s osobama suprotnog spola pri čemu su žene općenito zadovoljnije svojim istospolnim prijateljstvima te izvještavaju o većoj kvaliteti prijateljstva u odnosu na muškarce. Nadalje, autori navode kako se među njihovim sudionicima istraživanja koji pripadaju mlađoj odrasloj dobi razlikuju prijateljstva jednake i nejednake moći. Nalazi njihova istraživanja pokazuju da je raspodjela moći povezana s kvalitetom prijateljstva pri čemu su i žene i muškarci procjenjivali svoja istospolna prijateljstva jednake moći kao više emocionalno bliska, zadovoljavajuća i nagrađujuća u odnosu na ona nejednake moći što upućuje na višu kvalitetu onih prijateljstava kod kojih je raspodjela moći u odnosu podjednaka. Razlog pripisuju tome što se nejednaka moć ogleda u nedostatku međusobnog reciprociteta i većem broju konflikata što umanjuje kvalitetu prijateljstva. Također, navode da u prijateljstvima nejednake raspodjele moći jedna strana pokušava dokazati svoju superiornost nad drugom tako što joj naređuje, kritizira ju te koristiti razne manipulativne tehnike te na taj način stvara pritisak da se osoba ponaša na određen način. Nadalje, prema podacima koje navodi Berndt (2002) prijateljstva niske kvalitete određena su negativnim obilježjima poput rivalstva, konflikata i manipulacije, dok su prijateljstva visoke kvalitete određena pozitivnim obilježjima poput intimnosti, odanosti i prosocijalnog ponašanja iz kojih se razvijaju podržavajući i empatički odnosi.

1.2. Empatija

Empatija je specifična sposobnost koja se sastoji od pravilnog identificiranja i interpretiranja emocionalnih stanja i misli drugih osoba te ispravnog reagiranja na njih (Penton-Voak i sur., 2007). Empatija definirana kao sposobnost preciznog opažanja i doživljavanja tuđih osjećaja i misli je vrlo bitna odrednica za održavanje dobro prilagođenih interpersonalnih odnosa budući da empatični pojedinci pokazuju više brige, suosjećanja i tolerancije (Chow i sur., 2013). Nadalje, Stephan i Finlay (1999) ističu kako je kognitivni aspekt empatije ključan za razvoj afektivnog aspekta empatije. Naime, autori navode kako empatija ima svoju kognitivnu komponentu koja se odnosi na sposobnost zauzimanja, razumijevanja i uživanja u tuđu perspektivu, dok se afektivni odnosno emocionalni aspekt empatije odnosi na emocionalna stanja sukladna emocijama koje doživljava osoba s kojom se suosjeća (paralelna empatija) ili pak na emocionalna stanja koja su nastala kao

reakcija na tuđa emocionalna iskustva (reaktivna empatija). Također, isti autori navode kako empatija ima mnoštvo pozitivnih učinaka na ponašanje i stavove nekog pojedinca, dok se s druge strane nedostatak empatije kod nekog pojedinca očituje u nepovoljnim učincima na njegove stavove i ponašanja prema drugima. Nadalje, Raboteg-Šarić (1993) navodi kako se empatija za tuđe osjećaje počinje javljati već u ranom djetinjstvu, između druge i treće godine života, te se dodatno poboljšava s razvojem govora.

Nadalje, Lamm i suradnici (2007) navode kako unutar emocionalne empatije, koja se očituje u prepoznavanju tuđih i vlastitih emocija te primjerenom emocionalnom reagiranju na tuđe osjećaje, postoje osjećaji osobne nelagode i empatične zabrinutosti. Razlika između navedena dva pojma jest u tome što se osjećaji osobne nelagode odnose ponajviše na stres, tugu i neugodu koju pojedinac osjeća u određenoj situaciji kad primjerice svjedoči patnji druge osobe, dok se empatična zabrinutost odnosi ponajviše na osjećaje samilosti i suosjećanja prema drugoj osobi. Pri tome se osjećaji nelagode razvijaju u ranijoj dobi, tijekom djetinjstva, nakon čega se razvija empatična zabrinutost. Hoffman (1981) pak smatra da doživljavanje empatije može biti kako altruistične tako i egoistične prirode to jest da se u osnovi empatičnih ponašanja mogu nalaziti i altruistični i egoistični motivi. Naime, Hoffman (1981) navodi kako su ljudi ipak i egoistična bića zbog čega intenzivno empatičko uzbuđenje ponekad može usmjeriti pozornost promatrača na njega samoga umjesto na osobu kojoj je potrebno suosjećanje što rezultira smanjenjem vjerojatnosti altruističkog odgovora. Razlog takvih reakcija Hoffman (1981) pripisuje tome što je moguće da se pojedinac ponaša empatično prvenstveno kako bi postigao osjećaj vlastitog zadovoljstva, a ne zbog toga da pokaže suosjećanje prema drugoj osobi. Usprkos tome, Hoffman (1981) zaključuje da se u samoj srži empatičnih ponašanja nalaze altruistični motivi koji su potaknuti situacijama u kojima je drugima potrebna nečija pomoć ili suosjećanje.

1.3.Emocionalna manipulacija

Nasuprot empatiji postoji i emocionalna manipulacija odnosno tendencija zadovoljavanja svojih vlastitih emocionalnih potreba kroz prikriveno djelovanje na tuđa ponašanja, razmišljanja i osjećaje (Bacon i Regan, 2016). Tijekom emocionalne manipulacije, osoba koja manipulira može pokušati zadovoljiti vlastite emocionalne potrebe koristeći socijalno neprihvatljive načine kao što su primjerice agresija, vrijeđanje i sramoćenje druge osobe zbog kojih druga osoba može osjećati krivnju, sram, razočaranje u sebe te zbog toga promijeniti neko svoje ponašanje ili razmišljanje (Bacon i Regan, 2016).

Nadalje, općenito se u emocionalno manipulativna ponašanja uključuju pojedinci koji su inače impulzivnije prirode (Hyde i Grieve, 2014) te pojedinci koji iskazuju niže etičko rezoniranje (Grieve i Panebianco, 2013). Također, emocionalna se manipulacija smatra indirektnom vrstom agresije budući da za posljedicu može imati poticanje negativnih osjećaja kod drugih ljudi (Grieve i Panebianco, 2013). Ipak, neophodno je da ljudi znaju manipulirati svojom okolinom kako bi se lakše snalazili u njoj, no jednom kada ta manipulacija više nema za svrhu lakše snalaženje u okolini i kada počne negativno djelovati na emocionalna stanja drugih ljudi označava samo loše postupanje s ljudima oko sebe, a u nekim slučajevima čak i emocionalno zlostavljanje što može imati negativan utjecaj na različite interpersonalne odnose (Bacon i Regan, 2016). U dosadašnjim su istraživanjima autori često emocionalnu manipulaciju stavljali u odnos s osobinama mračne trijade za koje je karakterističan manjak empatije zbog češćeg sebičnijeg ponašanja u što spada i emocionalna manipulacija. Tako su primjerice Hyde i Grieve (2014) utvrdili da je kod muškaraca sa većim razinama psihopatije veća i spremnost da se uključe u emocionalno manipulativna ponašanja, dok su Abell i suradnici (2016) utvrdili da žene s višim rezultatima na skali makijavelizma izvještavaju o većoj sposobnosti i češćem korištenju emocionalnog manipuliranja. U istraživanju koje je provela Smith (2008) ispitivan je odnos generalnog faktora emocionalne manipulacije sa šest tipova taktika manipulacije Bussa i suradnika (1987) te je utvrđena pozitivna povezanost sa svim taktikama osim sa taktikom razuma. Naime, Buss i suradnici (1987) razvili su šest tipova manipulacije u koje spadaju šarm, tretman šutnjom, prisila, regresija, ponižavanje i razum pri čemu taktike manipulacije variraju ovisno o ciljevima kojima su usmjerene. Tako je njihovo istraživanje pokazalo da se primjerice šarmiranje više koristi za izazivanje nekog tuđeg ponašanja, dok se prisila i tretman šutnjom češće koriste za prekid nekog neželjenog tuđeg ponašanja. Nadalje, Austin i suradnici (2007) u svom su istraživanju obuhvatili konstrukt emocionalne manipulacije kao „mračnu stranu“ emocionalne inteligencije budući da pojedinci koji su skloni emocionalnoj manipulaciji strateški koriste svoje emocionalne vještine s ciljem da ostvare svoj utjecaj nad emocijama drugih ljudi. Također, Austin i suradnici (2007) su ispitivali emocionalnu manipulaciju skalom emocionalne manipulacije koju su konstruirali za potrebe svog istraživanja. Tom su skalom zapravo ispitivali opću sklonost emocionalnoj manipulaciji koja se odnosi na tendenciju korištenja emocionalne manipulacije, percepciju slabih emocionalnih vještina koja se odnosi na to koliko je pojedinac uvjeren u svoju sposobnost emocionalne manipulacije te prikrivanje emocija što se odnosi na tendenciju skrivanja vlastitih emocija i emocionalnih reakcija od drugih ljudi s kojima je pojedinac u interakciji.

Rezultati istraživanja Austina i suradnika (2007) pokazali su da su studenti skloniji emocionalnom manipuliranju u odnosu na studentice. Također, i prema podacima koje navode Bacon i Regan (2016) muškarci su općenito skloniji koristiti emocionalnu manipulaciju u odnosu na žene. Tome u prilog idu i podaci dobiveni istraživanjem Grievea i Panebianca (2013) prema kojima su muškarci više skloni uključiti se u socijalno neprihvatljiva ponašanja poput emocionalne manipulacije u odnosu na žene koje su sklonije uključiti se u empatičnija ponašanja što se može objasniti i njihovim rodnim ulogama. Premda, ukoliko manipuliraju, žene koriste suptilnije metode manipulacije (Abell i sur., 2016). S druge strane, u istraživanju Smith (2008) žene su postizale veće rezultate u određenim strategijama manipulacije koje su pozitivno povezane s emocionalnom manipulacijom kao što su primjerice tretman šutnjom, šarmiranje i ponižavanje.

1.4.Odnos kvalitete prijateljstva, emocionalne manipulacije i empatije

Serebryakova i suradnici (2019) navode da se emocionalna manipulacija često koristi u okruženjima koja su pojedincu bliska poput obitelji i prijatelja. Kao objašnjenje za takvu vrstu ponašanja navode da pojedinac nije nužno svjestan mogućih štetnih posljedica svog manipulativnog ponašanja. Stoga su upravo prijateljski odnosi, kao jedna od najčešćih formi socijalnih odnosa, dobra podloga za korištenje emocionalno manipulativnih taktika. Naime, nedostatak povezanosti sa svojim vlastitim emocijama te emocijama vlastitih prijatelja može facilitirati korištenje emocionalno manipulativnih ponašanja budući da tada pojedinac ne razmišlja o mogućim negativnim posljedicama koje takva ponašanja mogu imati za njegove prijatelje (Abell i sur., 2016). Ponašanja poput navedenog mogu posljedično i smanjiti kvalitetu njihova prijateljstva, stoga je kvaliteta prijateljstva općenito negativno povezana s emocionalnom manipulacijom. Nadalje, moguće je i da pojedinci koriste emocionalnu manipulaciju u određene svrhe pri čemu je ona prikrivena kako bi šansa da će ju osoba kojom se manipulira otkriti bila što manja (Austin i sur., 2007). Također, Abell i suradnici (2016) navode kako se emocionalna manipulacija u prijateljskim odnosima može koristiti i sa svrhom održavanja tog odnosa to jest kako bi se smanjila vjerojatnost raspada prijateljske veze i traženja novog bliskog prijatelja. Važno je napomenuti kako je emocionalna manipulacija u kontekstu muških istospolnih prijateljstava neistražena, dok su se emocionalnom manipulacijom u kontekstu ženskih istospolnih prijateljstava u svom istraživanju bavili Abell i suradnici (2016). Oni su smatrali da ženska istospolna prijateljstva pružaju dobru podlogu za emocionalnu manipulaciju budući da je za ženska istospolna prijateljstva karakteristično međusobno dijeljenje osobnih informacija i osjećaja. Utvrdili su

da žene s višim razinama makijavelizma više podliježu emocionalnoj manipulaciji svoje prijateljice, te da su više razine makijavelizma povezane sa nižim vrijednostima šest funkcija prijateljstva (pomoć, intimnost, emocionalna sigurnost, stimulirajuće prijateljstvo, pouzdan savez i samovrednovanje) odnosno s nižom kvalitetom prijateljstva općenito. Ipak, Berndt (2002) navodi kako su prijateljstva niske kvalitete određena negativnim obilježjima poput rivalstva, konflikata i manipulacije, dok su prijateljstva visoke kvalitete određena pozitivnim obilježjima poput intimnosti, odanosti i prosocijalnog ponašanja iz kojih se razvijaju podržavajući i empatički odnosi što također pokazuje negativnu povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te pozitivnu povezanost kvalitete prijateljstva i empatije.

Dakle, prijateljski odnosi s druge strane mogu biti i dobra podloga za razvoj empatije budući da je empatija kao sposobnost preciznog opažanja i doživljavanja tuđih osjećaja i misli ključna za održavanje dobro prilagođenih prijateljstava (Chow i sur., 2013). Naime, isti autori navode kako su empatični pojedinci sposobni nadići egocentrična stajališta te posljedično bolje doživjeti misli i osjećaje drugih osoba kojima su okruženi. Stoga se smatra da takve karakteristike empatičnih pojedinaca doprinose u stvaranju više zadovoljavajućih, a manje konfliktnih interpersonalnih odnosa s obzirom da je empatija pozitivno povezana s intimnošću i sposobnosti rješavanja konflikata. Nadalje, pojedinci koji su empatičniji pokazuju bolje funkcioniranje u prijateljskim odnosima koje se očituje u brizi i druženju te manjem broju sukoba budući da su takvi pojedinci tolerantniji, prilagodljiviji i vješti u korištenju kompromisnih strategija uz pomoć kojih razgovorom rješavaju potencijalne probleme (Chow i sur., 2013). Prema Konrathu i suradnicima (2015) sposobnosti poput empatije pomažu u započinjanju i održavanju prijateljskih odnosa što može pridonijeti kvaliteti prijateljstva.

Nadalje, Brewer i suradnici (2014) navode kako je vjerojatnije da oni pojedinci s niskom razinom empatije više koriste emocionalno manipulativne strategije ponašanja, u odnosu na one s višom razinom empatije. Ipak, istraživanja koja ispituju odnos emocionalne manipulacije i empatije su se pokazala nekonzistentnima. Primjerice, Grieve i Panebianco (2013) u svom istraživanju nisu utvrdili povezanost empatije i emocionalne manipulacije. Naime, Grieve i Panebianco (2013) ističu da je mogući razlog nekonzistentnosti istraživanja u tom području taj što je moguće da empatični pojedinci u nekim situacijama mogu biti skloniji koristiti emocionalno manipulativna ponašanja budući da bolje razumiju i uživljavaju se u tuđa emocionalna stanja, što je suprotno očekivanju da će empatični

pojedinci, zbog razvijenog suosjećanja, manje koriste emocionalnu manipulaciju. Nadalje, navode kako pojedinac koji je empatičan, ali istovremeno u nekim trenucima sebičan u stilu razmišljanja može ignorirati ili inhibirati empatične odgovore te koristiti emocionalno manipulativna ponašanja kako bi postigao svoje ciljeve. Stoga u vezi s emocionalnom manipulacijom dovode emocionalnu inteligenciju koja se u njihovom istraživanju pokazala kao prediktor emocionalnoj manipulaciji kod muškaraca i žena. Taj nalaz objašnjavaju činjenicom da pojedinci s visoko razvijenim emocionalnim sposobnostima mogu koristiti te svoje sposobnosti na podlije načine poput emocionalne manipulacije. Također, bitno je napomenuti kako se muškarci više uključuju antisocijalna ponašanja poput emocionalne manipulacije nego u ona empatičnija, dok je za žene pak karakteristično da su sklonije empatičnijem ponašanju (Grieve i Panebianco, 2013). Hyde i Grieve (2014) kao moguć razlog takvih ponašanja kod muškaraca i žena pripisuju činjenici da su muškarci općenito impulzivnije prirode koja ih sprječava da promisle o tuđim emocijama zbog čega je i njihova sposobnost empatiziranja smanjena. Za razliku od muškaraca, žene se u odnosima s drugim ljudima više fokusiraju na međusobno razumijevanje i suosjećanje zbog čega imaju izraženiju empatiju u odnosu na muškarce što im omogućava da nadiđu egocentrična stajališta te se prema drugima odnose s razumijevanjem i poštovanjem (Chow i sur., 2013). Stoga je vjerojatnije da će oni s višim razinama empatije u situacijama konflikta u odnosu koristiti empatična ponašanja nego ona manipulativna kako bi razgovorom riješili probleme (Chow i sur., 2013). Nadalje, muškarci su općenito više antagonistički nastrojeni (Buovac, 2020) zbog čega nerijetko pribjegavaju različitim oblicima agresije u čiji pasivni oblik spada i emocionalna manipulacija, dok u manjoj mjeri imaju sposobnost empatije. Buovac (2020) kao moguć razlog antagonističkih ponašanja kod muškaraca ističe utjecaj tradicionalnih rodni uloga prema kojima muškarci u odnosima s drugima moraju pokazati čvrstoću i dominantnost, dok se žene smatraju nježnijima i podložnijima tuđem utjecaju. Također, moralni principi i vrijednosti muškaraca i žena mogu imati utjecaj na njihovo korištenje emocionalne manipulacije i razvoj empatije. Naime, poznato je da žene općenito više etički rezoniraju u odnosu na muškarce stoga se u odnosima s drugim ljudima vode etičkim vrijednostima prema kojima nije etički emocionalno manipulirati već pokušati razumjeti druge ljude te suosjećati s njima na taj način razvijajući empatički odnos, za razliku od muškaraca kod kojih je situacija obrnuta (Grieve i Mahar, 2010).

S obzirom na manjak istraživanja koja istovremeno ispituju odnos kvalitete prijateljstva, emocionalne manipulacije i empatije, ovim će se istraživanjem pokušati pružiti

ostvariti uvid u odnos navedenih konstrukata kod osoba mlađe odrasle dobi. Čovjek kao društveno biće ima tendenciju kroz čitav život graditi mnoge prijateljske odnose čija mu priroda pruža dobar kontekst za razvoj osobina poput empatije (Chow i sur., 2013), ali s druge strane i za emocionalnu manipulaciju (Serebryakova i sur., 2019), stoga je zanimljivo istražiti u kakvom su odnosu ta dva konstrukta s kvalitetom prijateljskih veza. Važno je napomenuti kako su se dosadašnja istraživanja bavila emocionalnom manipulacijom samo u kontekstu ženskih istospolnih prijateljstava (Abell i sur., 2016), dok u području muških istospolnih prijateljstava takvih istraživanja manjka, stoga će se ovim istraživanjem obuhvatiti i to područje. Nadalje, posebno je zanimljiv odnos emocionalne manipulacije i empatije budući da su dosadašnja istraživanja tog područja nekonzistentna te je iz tog razloga važno dodatno istražiti navedeno područje. Ovim će se istraživanjem pokušati pridonijeti boljem razumijevanju prijateljskih odnosa uz poseban osvrt na sposobnosti koje bi potencijalno mogle poboljšati njihovu kvalitetu kao što je primjerice empatija, ali s druge strane i na one sposobnosti koje bi ju mogle pogoršati poput emocionalne manipulacije.

1.5. Cilj, problemi i hipoteze

CILJ: Ispitati odnos kvalitete prijateljstva, emocionalne manipulacije i empatije u kontekstu muških i ženskih istospolnih prijateljstava s njihovim najboljim prijateljem odnosno prijateljicom kod osoba mlađe odrasle dobi.

ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI:

1. Ispitati razlikuju li se muškarci i žene u:
 - a) Kvaliteti prijateljskog odnosa
 - b) Emocionalnoj manipulaciji
 - c) Empatiji
2. Utvrditi povezanost između emocionalne manipulacije i empatije na cijelom uzorku te zasebno na poduzorku muškaraca odnosno žena.
3. Utvrditi povezanost između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te empatije, na cijelom uzorku te zasebno na poduzorcima muškaraca i žena.

HIPOTEZE

1. Dosadašnja su istraživanja pokazala da žene općenito izvještavaju o većoj kvaliteti prijateljstva u odnosu na muškarce (Demir i Orthel, 2011), pri čemu su muškarci općenito skloniji koristiti emocionalnu manipulaciju u odnosu na žene (Austin i sur., 2007; Bacon i Regan, 2016). Nadalje, za ženska su prijateljstva karakteristični osjećaji uzajamne podrške i empatije kroz koje razvijaju bliskost i povjerenje, dok je za ona muška karakteristično aktivno provođenje vremena kroz zajedničke aktivnosti budući da oni nerado dijele svoje duboke osjećaje (Brewer i sur., 2014). S obzirom na navedeno može se očekivati da će:
 - a) Žene procjenjivati kvalitetu prijateljstva većom u odnosu na muškarce.
 - b) Muškarci izvještavati o većoj sklonosti korištenja emocionalne manipulacije u odnosu na žene.
 - c) Žene izvještavati o većoj razini emocionalne empatije u odnosu na muškarce.
2. Prijašnja su istraživanja pokazala da su empatični pojedinci, zbog razvijenog suosjećanja, manje skloni koristiti emocionalnu manipulaciju (Brewer i sur., 2014) stoga se očekuje negativna povezanost emocionalne manipulacije i empatije na cijelom uzorku. Zbog nekonzistentnih rezultata i općeg nedostatka istraživanja u ovom području, hipoteza o povezanosti empatije i emocionalne manipulacije zasebno za muškarce, odnosno žene, neće se postaviti.
3. Prema dosadašnjim istraživanjima emocionalna je manipulacija zbog svoje negativne konotacije u prijateljskim odnosima negativno povezana s kvalitetom prijateljstva (Berndt, 2002), dok s druge strane empatični pojedinci pokazuju bolje funkcioniranje u prijateljskim odnosima koje se očituje u brizi i druženju s manjim brojem sukoba odnosno većoj kvaliteti prijateljstva (Chow i sur., 2013). Nadalje, žene koje su izvještavale o većoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji izvještavale su i o nižoj kvaliteti prijateljstva (Abell i sur., 2016) kao i muškarci (Bacon i Regan, 2016). Također, za ženska su prijateljstva karakteristične sposobnosti poput empatije koje doprinose većoj kvaliteti prijateljstva, dok s druge strane muškarci imaju manje izražene sposobnosti poput empatije što dovodi do nižih razina kvalitete prijateljstva (Berndt, 2002). S obzirom na navedeno za pretpostaviti je da će kvaliteta prijateljskog odnosa na cjelokupnom uzorku kao i na poduzorcima muškaraca odnosno žena biti:

- a) Negativno povezana s emocionalnom manipulacijom
- b) Pozitivno povezana s empatijom

2.METODA

2.1.SUDIONICI

Ciljna skupina u regrutaciji sudionika bili su muškarci i žene mlađe odrasle dobi, od 18 do 35 godina. Sudionici su pozvani da pristupe istraživanju odnosno upitniku putem različitih društvenih mreža. Uvjeti za sudjelovanje u istraživanju su bili da sudionici pripadaju skupini mlađe odrasle dobi (od 18 do 35 godina) te da imaju najboljeg prijatelja odnosno prijateljicu koji je istog spola kao i oni. Navedeni su uvjeti naglašeni na samom početku upitnika. U istraživanju su sudjelovala 162 sudionika, odnosno 92 žene (56.8%) i 70 muškaraca (43.2%) mlađe odrasle dobi. Točnije, raspon godina sudionika iznosio je od 18 do 35 godina, dok je prosječna dob sudionika iznosila 22.6 godina. Nadalje, 56.8% sudionika je označio žensko-ženski tip istospolnog prijateljstva, dok je 43.2% sudionika označilo muško-muški tip istospolnog prijateljstva, sukladno proporciji muškaraca i žena koji su sudjelovali u ovom istraživanju i čiji su rezultati uzeti u daljnje analize. Raspon trajanja prijateljstva sudionika s njihovim najboljim prijateljem odnosno prijateljicom iznosio je od pola godine do 23 godine. Nadalje, što se tiče fizičkog kontakta odnosno kontakta „u živo“ 50.6% sudionika je izjavilo da se sa svojim najboljim prijateljem/prijateljicom vide često, 37.7% povremeno, dok se njih 11.7% vidi rijetko. S druge strane, kod virtualnog kontakta 63.7% sudionika je izjavilo da je učestalost njihova virtualnog kontakta s najboljim prijateljem/prijateljicom često, 25.3% povremeno, a 7.4% rijetko.

2.2.MJERNI INSTRUMENTI

U istraživanju su korišteni McGillov upitnik prijateljstva - Kvaliteta prijateljstva (Carević, 2019) za ispitivanje kvalitete prijateljstva, Skala emocionalne empatije (Raboteg-Šarić, 2002) za ispitivanje razine empatije sudionika te Modificirana skala emocionalne manipulacije odnosno Podljestvica emocionalne manipulacije (Opat Jozić i Ombla, 2019) za ispitivanje sklonosti emocionalnoj manipulaciji. Osim navedenih instrumenata, upitnik je sadržavao i sociodemografska pitanja vezana uz dob i spol sudionika te opća pitanja o karakteristikama prijateljstva s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom na temelju kojeg

ispunjavaju cjelokupan upitnik. Ta se pitanja odnose na trajanje prijateljstva, tip prijateljstva (muško-muško ili žensko-žensko) te učestalost fizičkog („u živo“) i virtualnog kontakta.

McGillov upitnik prijateljstva – Kvaliteta prijateljstva

McGillov upitnik prijateljstva – Kvaliteta prijateljstva (Carević, 2019) izvorno su konstruirali autori Mendelson i Aboud (1999), a sastoji se od 30 čestica i šest subskala: stimulirajuće prijateljstvo, pomoć, intimnost, pouzdan savez, samovrednovanje i emocionalna sigurnost. Zadatak ispitanika jest da za svaku česticu na skali od pet stupnjeva (od 1-*nikad* do 5-*uvijek*) procijene koliko određena tvrdnja vrijedi za njihovog prijatelja odnosno prijateljicu. Hrvatsku verziju upitnika na hrvatski je jezik adaptirala i validirala Carević (2019) te je navedena adaptirana verzija korištena i u ovom istraživanju u svrhu ispitivanja kvalitete istospolnog prijateljstva s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom. Zadatak sudionika bio je da za svaku od 30 tvrdnji na skali od 1 do 5 (1-*nikad*, 2-*rijetko*, 3-*povremeno*, 4-*često* i 5-*uvijek*) označe koliko određena tvrdnja vrijedi za njihovog najboljeg prijatelja odnosno prijateljicu (npr. *Prijatelj je netko kome povjeravam privatne stvari, I kada bi se posvađali, on ostaje moj prijatelj.*). Carević (2019) je utvrdila da je pouzdanost za cijelu skalu .94 što ukazuje na visoku pouzdanost skale te opravdava računanje ukupnog rezultata na cijeloj skali pri čemu viši rezultat označava veću kvalitetu prijateljstva. Budući da Carević (2019) nije potvrdila strukturu od 6 faktora odnosno subskala, hrvatskom se verzijom upitnika može mjeriti samo opća kvaliteta prijateljskog odnosa pri čemu je ukupan rezultat na skali formiran kao prosječna vrijednost procjena sudionika na svih 30 čestica.

Modificirana skala emocionalne manipulacije, Podljestvica emocionalne manipulacije (Opat Jozić i Ombla, 2019)

Skalu Emocionalne manipulacije izvorno su konstruirali Austin i suradnici (2007). Njihova se skala sastoji od 25 tvrdnji kojima se u konačnici ispituje tendencija upravljanja raspoloženjem ili emocionalnim stanjem drugih osoba. Također, skala ima i tri subskale: opća sklonost emocionalnoj manipulaciji, percepcija slabih emocionalnih vještina te prikrivanje emocija. Zadatak sudionika jest da za svaku tvrdnju na skali od pet stupnjeva (od 1-*uopće se ne slažem* do 5-*potpuno se slažem*) označe koliko se svaka čestica odnosi na njih osobno. Ukupan rezultat na ovoj skali predstavlja sumu svih čestica pri čemu veći

rezultat označava veću sklonost emocionalnoj manipulaciji, no može se računati i rezultat na svakoj pojedinoj subskali budući da se njihova unutarnja konzistencija pokazala zadovoljavajućom (za emocionalnu manipulaciju .88; za slabe emocionalne vještine .66; za prikrivanje emocija .73). Hrvatsku verziju navedene skale adaptirale su i validirale autorice Opat Jozić i Ombla (2019). U svojoj su skraćenoj verziji koja se sastoji od ukupno 17 čestica potvrdile trofaktorsku strukturu skale budući da su dobiveni zadovoljavajući koeficijenti unutarnje konzistentnosti za svaku subskalu (za emocionalnu manipulaciju .89; za slabe emocionalne vještine .77; za prikrivanje emocija .83). Stoga se u svrhu ispitivanja emocionalne manipulacije u ovom istraživanju koristila Podljestvica emocionalne manipulacije koja se sastoji od 10 čestica (npr. *Znam se koristiti svojim emocionalnim vještinama kako bih druge potaknuo da se osjećaju krivima, Mogu osobe učiniti tjeskobnima tako da se ponašaju na određen način*).

Skala emocionalne empatije (Raboteg-Šarić, 2002)

Skalu emocionalne empatije konstruirala je autorica Raboteg-Šarić (2002) u sklopu E-upitnika, a sastoji se od 19 čestica kojima se opisuju emocionalni doživljaji sukladni čuvstvenom stanju drugih te osjećaji simpatije prema onima koji su u nevolji. Zadatak sudionika je da uz svaku tvrdnju, na skali od pet stupnjeva (od *0-uopće se ne odnosi na mene* do *4-u potpunosti se odnosi na mene*) označe koliko se sadržaj tvrdnje odnosi na njih osobno pri čemu veći rezultat na skali označava veću tendenciju doživljavanja emocionalne empatije budući da se ukupan rezultat na skali formira kao suma rezultata na svakoj pojedinoj čestici skale. Pri samoj konstrukciji hrvatske verzije Skale emocionalne empatije Raboteg-Šarić (1991, 1993) provela je preliminarna istraživanja na skupinama učenika na temelju kojih je u završnoj verziji E-upitnika uz Skalu emocionalne empatije zadržana i Skala mašte (sveukupno 25 čestica). Pri tome je Cronbach Alpha koeficijent pouzdanosti mjere emocionalne empatije iznosio .78. U svrhu ispitivanja emocionalne empatije u ovom je istraživanju korišteno 19 tvrdnji koje pripadaju Skali emocionalne empatije te mjere opću sklonost doživljavanja emocionalne empatije (npr. *Da bih bolje razumio svoje prijatelje, pokušavam zamisliti što bih učinio da sam u njihovoj situaciji, Često me neke situacije ili ljudi "dirnu u srce"*).

2.3.POSTUPAK

Sudionici su istraživanju pristupili online, putem Google obrasca koji je, uz čestice iz prethodno navedenih skala, na početku sadržavao i neka opća pitanja vezana uz primjerice spol i dob, te pitanja o karakteristikama prijateljstva na temelju kojeg ispunjavaju cjelokupan upitnik kao što su trajanje prijateljstva, tip prijateljstva (muško-muško ili žensko-žensko) te učestalost kontakta. Na samom početku upitnika sudionicima je rečeno da sudjeluju u istraživanju koje se bavi nekim aspektima kvalitete prijateljstva i doživljavanja emocija. Također, naglašeno je da cjelokupan upitnik ispunjavaju na temelju njihova odnosa s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom kao i da je za sudjelovanje u istraživanju potrebno da pripadaju dobnoj skupini mladih odraslih, odnosno da imaju od 18 do 35 godina. Prije svake skale sudionicima je data detaljna uputa o načinu odgovaranja na određenu skalu, a na kraju upitnika je ostavljena istraživačeva e-mail adresa kako bi sudionici mogli postaviti pitanje vezano za istraživanje ukoliko ga imaju. Sudionici su istraživanju odnosno online upitniku pristupili putem različitih društvenih mreža pri čemu im je osigurana potpuna anonimnost te pravo da mogu odustati od istraživanja u bilo kojem trenutku. Također, istraživanje je odobreno od strane Etičkog povjerenstva Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

3.REZULTATI

U svrhu odgovora na istraživačke probleme izračunati su deskriptivni podaci te su provedene analize u svrhu provjere normalnosti distribucije rezultata sudionika na svakoj pojedinoj skali. Dobiveni podaci prikazani su u *Tablici 1*.

Tablica 1 Prikaz deskriptivnih parametara te podataka dobivenih provjerom normalnosti distribucije rezultata na skalama (N=162).

Upitnici	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	SI	KI	K-S	<i>p</i>	<i>α</i>
McGillov upitnik prijateljstva- Kvaliteta prijateljstva	162	4.49	0.44	3.13	5.00	-0.89	0.29	0.12	<.05	.94
Podljestvica emocionalne manipulacije	162	25.64	8.94	10.00	50.00	0.27	-0.35	0.06	>.05	.89
Skala emocionalne empatije	162	59.44	9.80	17.00	76.00	-1.04	2.01	0.09	>.05	.89

LEGENDA:

Min- minimalna vrijednost
Max- maksimalna vrijednost
SI- indeks asimetričnosti
KI- indeks kurtičnosti
K-S- rezultat Kolmogorov-Smirnov D testa

Prema rezultatima dobivenim na temelju Kolmogorov-Smirnov D testa može se zaključiti da distribucija rezultata na McGillovom upitniku prijateljstva-Kvaliteta prijateljstva značajno odstupa od normalne, dok su distribucije na Podljestvici emocionalne manipulacije i Skali emocionalne empatije normalne (*Tablica 1*). Vrijednosti su na McGillovom upitniku prijateljstva pomaknute ka višima te je distribucija rezultata negativno asimetrična. Sudionici su u ovom istraživanju procjenjivali svoj odnos s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom što je mogući razlog toga da su davali veće procjene na skali koje znače i veću opću kvalitetu prijateljskog odnosa. Dakle, sudionici ovog istraživanja time su pokazali da su njihove procjene kvalitete prijateljstva s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom općenito visoke. Usprkos značajnom Kolmogorov-Smirnov D testu za McGillov upitnik prijateljstva-Kvaliteta prijateljstva opravdano je u daljnjim analizama koristiti postupke parametrijske statistike budući da su indeksi asimetričnosti i kurtičnosti unutar granica prihvatljivosti. Naime, prema Klineu (2005) granice prihvatljivosti za vrijednost indeksa asimetričnosti kreću se od -3 do 3, dok se za vrijednost indeksa kurtičnosti kreću od -8 do 8. S obzirom na navedeno, u daljnjoj su statističkoj obradi rezultata korišteni parametrijski postupci.

3.1. Rodne razlike u kvaliteti prijateljstva, emocionalnoj manipulaciji i empatiji

Prije samog odabira i provođenja određenog tipa analize, provjerena je homogenost varijanci rezultata utvrđenim na poduzorcima muškaraca i žena, provedbom Leveneovog testa za svaku ispitivanu varijablu. Dobiveni podaci prikazani su u *Tablici 2*.

Tablica 2 Prikaz rezultata Leveneovog testa za provjeru homogenosti varijance (N=162; N_M=70, N_ž=92).

Upitnik	<i>F</i>	df	<i>p</i>
McGillov upitnik prijateljstva- Kvaliteta prijateljstva	6.14	160	.014*
Podljestvica emocionalne manipulacije	0.02	160	.881
Skala emocionalne empatije	0.45	160	.505

**p*<.05

Provedbom Leveneovog testa utvrđeno je kako je preduvjet homogenosti varijanci podataka prikupljenih na poduzorcima muškaraca i žena zadovoljen kada je riječ o varijablama emocionalnoj manipulaciji i empatiji, dok je za kvalitetu prijateljstva utvrđen značajan Leveneov test, odnosno nejednakost varijanci podataka na poduzorcima (*Tablica 2*). Stoga je u svrhu ispitivanja razlike između muškaraca i žena u kvaliteti prijateljstva izračunat Welch t-test, a dobiveni su podaci prikazani u *Tablici 3*.

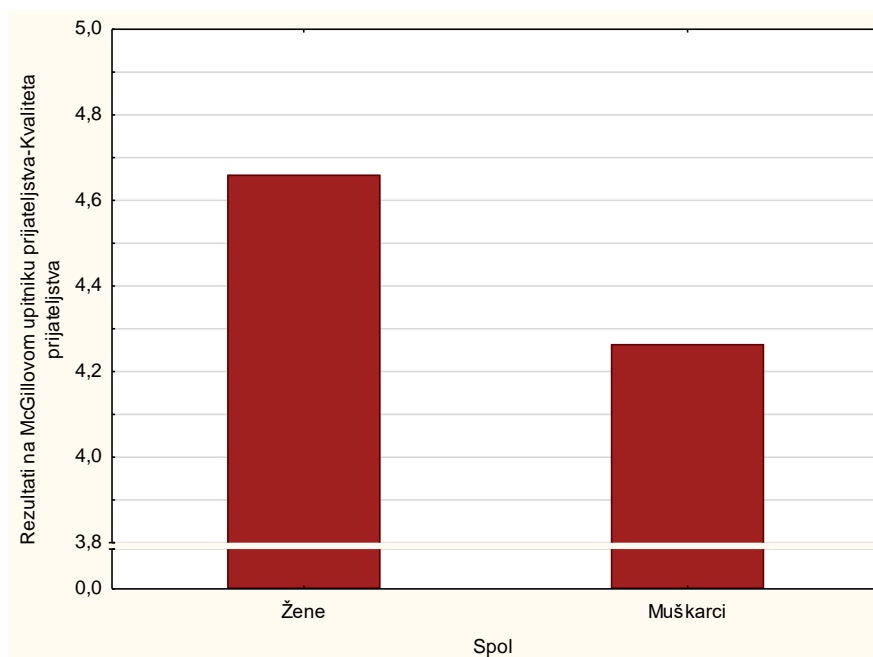
Tablica 3 Prikaz rezultata Welch t-testa za ispitivanje razlike između muškaraca i žena u kvaliteti prijateljstva (N=162; N_M=70, N_ž=92).

Spol	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i> (df=160)
Muškarci	4.26	0.45	6.40**
Žene	4.66	0.33	

***p*<.01

Utvrđena je statistički značajna razlika između muškaraca i žena u kvaliteti prijateljstva (*Tablica 3*). Žene su izvještavale o većoj kvaliteti prijateljstva u odnosu na muškarce (*Slika 1*).

Slika 1 Grafički prikaz prosječnog rezultata muškaraca i žena na McGillovom upitniku prijateljstva-Kvaliteta prijateljstva.

Kako bi se utvrdilo postoji li razlika između muškaraca i žena u emocionalnoj manipulaciji i emocionalnoj empatiji izračunati su t-testovi za nezavisne uzorke. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 4*.

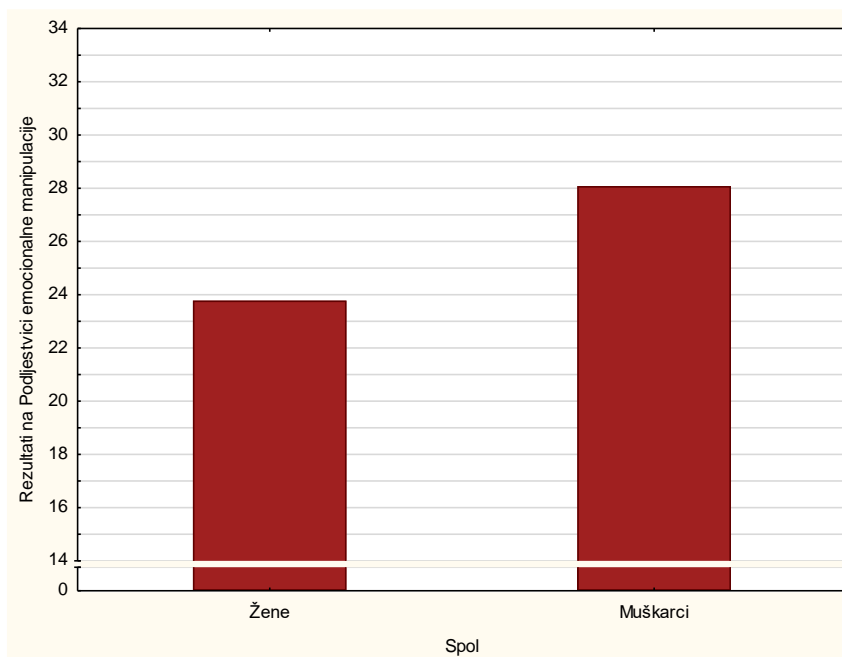
Tablica 4 Prikaz rezultata t-testova za nezavisne uzorke za ispitivanje razlika između muškaraca i žena u emocionalnoj manipulaciji i emocionalnoj empatiji (N=162; N_M=70, N_Ž=92).

Spol	Emocionalna manipulacija		t (df=160)	Emocionalna empatija		t (df=160)
	M	SD		M	SD	
Muškarci	28.09	8.87	-3.12**	55.21	9.37	5.16**
Žene	23.78	8.58		62.66	8.89	

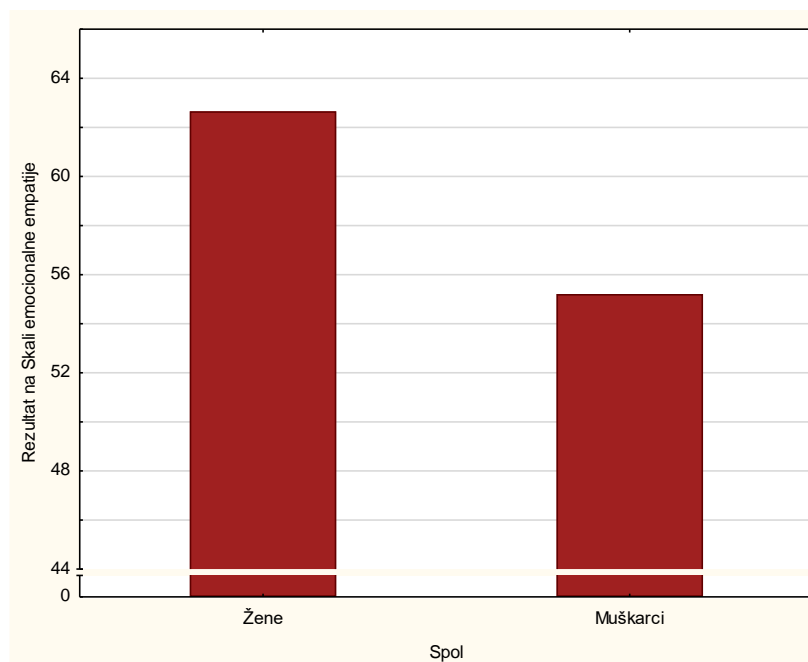
** $p < .01$

Utvrđena je statistički značajna razlika između muškaraca i žena u emocionalnoj manipulaciji i emocionalnoj empatiji (*Tablica 4*). Žene su izvještavale o većoj tendenciji doživljavanja emocionalne empatije u odnosu na muškarce (*Slika 3*). Međutim, muškarci su pokazali veću sklonost emocionalnoj manipulaciji u odnosu na žene (*Slika 2*).

Slika 2 Grafički prikaz prosječnog rezultata muškaraca i žena na Podljestvici emocionalne manipulacije.

Slika 3 Grafički prikaz prosječnog rezultata muškaraca i žena na Skali emocionalne empatije.

3.2. Ispitivanje povezanosti između emocionalne manipulacije i empatije

Kako bi se utvrdilo postoji li povezanost između emocionalne manipulacije i emocionalne empatije na cjelokupnom uzorku kao i na poduzorcima muškaraca odnosno žena izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije. Dobiveni rezultat prikazan je u *Tablici 5*.

Tablica 5 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između emocionalne manipulacije i emocionalne empatije na cjelokupnom uzorku (N=162) te na poduzorcima muškaraca (N_M=70) i žena (N_Ž=92).

Sudionici	Upitnici	Emocionalna empatija
Svi		-.16*
Muškarci	Emocionalna manipulacija	.03
Žene		-.17

* $p < 0.5$

Utvrđena je statistički značajna niska negativna povezanost između emocionalne manipulacije i emocionalne empatije na cjelokupnom uzorku (*Tablica 5*). Sudionici koji su pokazali veću tendenciju doživljavanja emocionalne empatije su pokazali manju sklonost emocionalnoj manipulaciji. No, nije utvrđena statistički značajna povezanost između emocionalne manipulacije i emocionalne empatije ni na poduzorku žena ni na poduzorku muškaraca (*Tablica 5*).

3.3. Povezanost kvalitete prijateljstva s emocionalnom manipulacijom i empatijom

Kako bi se utvrdilo postoji li povezanost između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te kvalitete prijateljstva i emocionalne empatije izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 6*.

Tablica 6 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te kvalitete prijateljstva i emocionalne empatije na cjelokupnom uzorku (N=162) te na poduzorcima muškaraca (N_M=70) i žena (N_Ž=92).

Sudionici	Upitnici	Emocionalna manipulacija	Emocionalna empatija
Svi		-.23*	.49*
Muškarci	Kvaliteta prijateljstva	-.03	.42*
Žene		-.26*	.36*

* $p < .05$

Na cjelokupnom je uzorku utvrđena statistički značajna niska te negativna povezanost između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije, dok je između kvalitete prijateljstva i emocionalne empatije utvrđena statistički značajna umjerena i pozitivna povezanost (*Tablica 6*). Sudionici koji su kvalitetu prijateljstva sa svojim najboljim prijateljem odnosno prijateljicom procjenjivali većom pokazali su manju sklonost emocionalnoj manipulaciji te veću tendenciju doživljavanja emocionalne empatije.

Nadalje, utvrđena je statistički značajna pozitivna umjerena povezanost između kvalitete prijateljstva i emocionalne empatije i na poduzorku žena i na poduzorku muškaraca (*Tablica 6*). Također, utvrđena je i statistički značajna niska negativna povezanost između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije na poduzorku žena, dok na poduzorku muškaraca nije utvrđena statistički značajna povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije (*Tablica 6*).

4.RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos kvalitete prijateljstva, emocionalne manipulacije i empatije u kontekstu muških i ženskih istospolnih prijateljstava s njihovim najboljim prijateljem odnosno prijateljicom kod sudionika mlađe odrasle dobi. Usprkos brojnim istraživanjima o kvaliteti prijateljstva, emocionalnoj manipulaciji i empatiji, istraživanja u kojima je istodobno ispitan odnos svih navedenih konstrukata gotovo i nema. Stoga su u skladu s tim postavljeni istraživački problemi koji će se analizirati u daljnjim odlomcima.

Prvi problem ovog istraživanja bio je ispitati razlikuju li se muškarci i žene u kvaliteti prijateljskog odnosa, emocionalnoj manipulaciji i empatiji. S obzirom na problem i prijašnja istraživanja, za pretpostaviti je bilo da će žene procjenjivati kvalitetu prijateljstva većom u

odnosu na muškarce (Demir i Orthel, 2011), pri čemu će muškarci biti skloniji emocionalnoj manipulaciji u odnosu na žene (Austin i sur., 2007; Bacon i Regan, 2016), dok će žene imati veću tendenciju doživljavanja emocionalne empatije u odnosu na muškarce (Brewer i sur., 2014). Rezultati ukazuju na statistički značajne razlike između muškaraca i žena u kvaliteti prijateljskog odnosa, emocionalnoj manipulaciji i empatiji u očekivanom smjeru.

Naime, za ženska je istospolna prijateljstva karakteristično da se temelje na osjećajima poput uzajamne podrške koju razvijaju kroz razgovor i međusobno dijeljenje svojih razmišljanja i osjećaja (Demir i Orthel, 2011). Za razliku od njih, muškarci svoja istospolna prijateljstva temelje na produktivnom provođenju vremena kroz zajedničke aktivnosti, pri čemu manje važnosti pridaju međusobnom dijeljenju osjećaja i razmišljanja te razvijanju bliskosti (Brewer i sur., 2014). Navedene osobine prijateljstava pridonose i većoj kvaliteti prijateljstava kod žena u odnosu na nižu kvalitetu prijateljstava kod muškaraca, budući da su prijateljstva visoke kvalitete određena pozitivnim obilježjima kao što je naglasak na razvoj intimnosti, odanosti i prosocijalnih oblika ponašanja što su zapravo temeljne odrednice ženskih istospolnih prijateljstava, dok su s druge strane prijateljstva niže kvalitete određena negativnijim obilježjima poput rivalstva, konflikata i manipulacije koja su češće prisutna kod muškaraca (Berndt, 2002). Pri tome se važno osvrnuti i na funkcije prijateljstva koje su ispitane u sklopu upitnika kvalitete prijateljstva u ovom istraživanju. Naime, korišteni upitnik sadrži čestice kojima se u suštini ispituje 6 funkcija prijateljstva (stimulirajuće prijateljstvo, pomoć, intimnost, pouzdan savez, samovrednovanje i emocionalna sigurnost). Za navedene je funkcije karakteristično da žene općenito daju više oznake na njima u odnosu na muškarce što označava veću kvalitetu prijateljstva kod žena u odnosu na muškarce (Mendelson i Aboud, 1999) s čime su u skladu i rezultati ovog istraživanja. Također, isti autori navode kako su navedene i slične osobine općenito više prisutne kod ženskih istospolnih prijateljstava u odnosu na ona muška što može voditi ka većoj kvaliteti prijateljstva kod žena u odnosu na muškarce. Nadalje, Berk (2007) ističe kako su prijateljstva kod muškaraca instrumentalne prirode pri čemu nerado dijele svoje duboke osjećaje te više pričaju o zajedničkim ili svakodnevnim aktivnostima te su zbog toga njihova prijateljstva manje bliskosti u odnosu na ona ženska. Nadovezujući se na taj podatak moguće je i da je općenito veća razina bliskosti kod žena u odnosu na muškarce pridonijela i rezultatima ovog istraživanja budući da i prema istraživanju Mendelso i Kaya (2003) oni pojedinci s jako bliskim odnosom izvještavaju o većoj kvaliteti prijateljstva u odnosu na one s manje bliskim odnosom.

Što se tiče emocionalne manipulacije, u istraživanju koje su proveli Austin i suradnici (2007) studenti su izvještavali o većoj sklonosti korištenja emocionalne manipulacije u odnosu na studentice. S tim su u skladu i podaci koje navode Bacon i Regan (2016) prema kojima su muškarci općenito skloniji upuštati se u emocionalno manipulativna ponašanja u odnosu na žene. Kao potencijalno objašnjenje takvih nalaza Grieve i Panebianco (2013) navode činjenicu da su muškarci općenito skloniji uključivanju u socijalno neprihvatljiva ponašanja u što spada i emocionalna manipulacija u odnosu na žene koje su pak sklonije uključiti se u prosocijalna ponašanja. Također, Abell i suradnici (2016) navode kako nedostatak bliskosti odnosno povezanosti s emocijama vlastitih prijatelja može facilitirati korištenje emocionalno manipulativnih ponašanja. S obzirom da je za muška istospolna prijateljstva karakteristično da su na manjim razinama bliskosti u odnosu na ona ženska istospolna prijateljstva, navedeni podatak može biti još jedno moguće objašnjenje zbog kojeg su muškarci i u ovom istraživanju izvještavali o većoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji u odnosu na žene. Osim toga, bitno je naglasiti i da se emocionalna manipulacija nerijetko odvija upravo u onim okruženjima u kojima pojedinac provodi mnogo vremena kao što su primjerice obiteljski i prijateljski odnosi, budući da pojedinac često nije svjestan posljedica koje njegovo emocionalno manipulativno ponašanje može imati na druge ljude (Serebryakova i sur., 2019). S obzirom da muškarci u svojim prijateljstvima općenito pridaju manje važnosti razumijevanju osjećaja u odnosu na žene (Berk, 2007) moguće je i da zbog toga nisu svjesni ukoliko ponekad koriste emocionalnu manipulaciju u svojim prijateljskim odnosima što je također moglo odrediti i rezultate ovog istraživanja.

Nadalje, promatrajući empatiju, žene se u svojim istospolnim prijateljstvima više fokusiraju na izgradnju bliskosti i emocionalne privrženosti što doprinosi većem razvoju empatije kod njih u odnosu na muškarce koji općenito ne dijele svoje duboke osjećaje već svoja prijateljstva temelje na svakodnevnim razgovorima i zajedničkim aktivnostima (Berk, 2007; Brewer i sur., 2014). Nadalje, Bank i Hansford (2000) ističu moguć utjecaj rodni uloga koje utječu na ljudsko ponašanje. Naime, autori navode kako muškarci općenito manje iskazuju međusobnu bliskost zbog manje socijalne poželjnosti takve vrste ponašanja budući da su u društvu prisutni stereotipi prema kojima bi muškarci trebali biti čvrsti te manje iskazivati svoje osjećaje za razliku od žena za koje je socijalno prihvatljivo da budu nježne, osjećajne i ranjive te da si međusobno pružaju suosjećanje i empatiju. Autori tvrde kako se muškarci iz tog razloga nerijetko emocionalno suzdržavaju te ne dijele svoje osjećaje i misli

ne dopuštajući si da pokažu suosjećanje i empatiju prema drugima kako bi zadržali svoju čvrstoću, dok se žene brže i slobodnije samootkrivaju i dijele povjerenje nakon čega si pružaju međusobnu podršku i suosjećanje što naposljetku vodi i do empatičnijih međusobnih odnosa kod žena. Navedeni nalazi mogu poslužiti i kao objašnjenje nalaza ovog istraživanja u kojem su žene izvještavale o većoj tendenciji doživljavanja empatije u odnosu na muškarce.

Drugi problem ovog istraživanja bio je utvrditi postoji li povezanost emocionalne manipulacije i empatije na cjelokupnom uzorku te na poduzorcima muškaraca odnosno žena. S obzirom na problem, za očekivati je bilo da će povezanost između emocionalne manipulacije i empatije na cjelokupnom uzorku biti negativna (Brewer i sur., 2014). Utvrđena je statistički značajna negativna i niska povezanost emocionalne manipulacije i empatije na cjelokupnom uzorku. Sudionici koji su pokazali veću tendenciju doživljavanja emocionalne empatije, pokazali su manju sklonost emocionalnoj manipulaciji. No, na poduzorcima muškaraca i žena nije utvrđena značajna povezanost. Dobiveni su rezultati u skladu s dijelom istraživanja tog područja, budući da su se istraživanja te tematike pokazala nekonzistentnima. Naime, prema Brewer i suradnicima (2014) vjerojatnije je da pojedinci s većom tendencijom doživljavanja empatije manje koriste emocionalno manipulativne tehnike ponašanja budući da takvi pojedinci imaju razvijeno suosjećanje prema drugim ljudima i njihovim osjećajima koje dobro razumiju. Nadalje, neki su autori utvrdili povezanost osobina mračne trijade za koje je karakterističan manjak empatije s emocionalnom manipulacijom: Hyde i Grieve (2014) navode kako su muškarci na većim razinama psihotocizma (što implicira niže razine empatije) bili spremniji uključiti se u emocionalno manipulativna ponašanja, dok Abell i suradnici (2016) navode kako su žene s višim razinama makijavelizma (što implicira niže razine empatije) izvještavale o većoj sposobnosti te češćem korištenju emocionalne manipulacije u prijateljskim odnosima. Također, sama činjenica da su sudionici ovog istraživanja procjenjivali navedene konstrukte uz ispitivanje kvalitete odnosa s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom mogla je utjecati na ovakav rezultat s obzirom da su sudionici kvalitetu prijateljstva procjenjivali općenito visokom, a poznato je da su za prijateljstva visoke kvalitete karakteristični osjećaji poput empatije iz kojih se razvijaju prosocijalna ponašanja, a koji ljudima pomažu da u tim odnosima izbjegavaju korištenje neefikasnih strategija interakcije kao što je emocionalna manipulacija.

Ipak, bitno je naglasiti da je dobivena negativna povezanost emocionalne manipulacije i empatije na cjelokupnom uzorku bila jako niska, kao i da na poduzorcima i muškaraca i žena značajna povezanost uopće nije dobivena. U istraživanju koje su proveli Grieve i Panebianco (2013) nije utvrđena povezanost emocionalne manipulacije i empatije. Kao potencijalno objašnjenje takvog rezultata autori ističu da je moguće da empatični pojedinci u određenim situacijama mogu biti skloniji korištenju emocionalno manipulativnih tehnika ponašanja upravo iz razloga što bolje razumiju te se mogu uživjeti u tuđa emocionalna stanja. Ukoliko se to poklopi i s egoističnim stilom razmišljanja u tom trenutku, tada pojedinac može inhibirati svoje empatične odgovore i upustiti se u korištenje emocionalno manipulativnih ponašanja kako bi postigao svoje ciljeve. Također, Hoffman (1981) navodi kako ljudi u svojoj prirodi ipak posjeduju i egoističnu stranu osobnosti zbog koje ih intenzivno empatičko uzbuđenje u nekim slučajevima može usmjeriti da više obraćaju pozornost na same sebe umjesto na osobu kojoj je potrebno suosjećanje na taj način smanjujući vjerojatnost altruističnog odgovora poput empatije. Hoffman (1981) ističe da je mogući razlog takvog ponašanja taj što se pojedinac može ponašati empatično kako bi postigao vlastito zadovoljstvo, a ne zbog toga da pokaže suosjećanje prema drugoj osobi. Navedeni nalazi prijašnjih istraživanja također mogu biti objašnjenje rezultata ovog istraživanja u kojem je emocionalna manipulacija negativno povezana s empatijom niskom korelacijom, dok na poduzorcima muškaraca i žena nije utvrđena povezanost. Naime, kao što je već rečeno, oni s višim razinama empatije bolje razumiju i uživljavaju se u tuđa emocionalna stanja što im omogućuje da ponekad efikasno koriste određene emocionalno manipulativne tehnike (Grieve i Panebianco, 2013), a sudionici ovog istraživanja su na Skali emocionalne empatije općenito postizali visoke rezultate. Nadalje, moguće je da kod muškaraca nije utvrđena povezanost empatije i emocionalne manipulacije jer su možda zbog prilagođavanja tradicijskim rodnim ulogama iskazivali manju razinu empatije (u odnosu na žene), dok istovremeno nisu pribjegli korištenju emocionalne manipulacije iz razloga što se istraživanje vršilo u kontekstu prijateljstva s njihovim najboljim prijateljem. Također, u istraživanju Grievea i Panebianca (2013) emocionalna se inteligencija (za koju su karakteristične više razine empatije) ponašala kao prediktor emocionalnoj manipulaciji. Budući da su žene općenito emocionalno inteligentnije u odnosu na muškarce (Grieve i Panebianco, 2013) bilo bi dobro uzeti u obzir i taj konstrukt pri ispitivanju povezanosti empatije i emocionalne manipulacije u budućim istraživanjima.

Treći problem ovog istraživanja bio je utvrditi postoji li povezanost kvalitete prijateljskih odnosa s emocionalnom manipulacijom i empatijom na cjelokupnom uzorku te na poduzorcima muškaraca i žena. S obzirom na navedeni problem, za pretpostaviti je bilo da će emocionalna manipulacija biti negativno povezana s kvalitetom prijateljskih odnosa (Abell i sur., 2016; Berndt, 2002), te pozitivno povezana s empatijom (Chow i sur., 2013). Utvrđeno je da postoji statistički značajna niska i negativna povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te značajna umjerena i pozitivna povezanost između kvalitete prijateljstva i empatije na cjelokupnom uzorku. Sudionici koji su kvalitetu prijateljstva s njihovim najboljim prijateljem odnosno prijateljicom procjenjivali većom također su izvještavali i o manjoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji kao i o većoj tendenciji doživljavanja emocionalne empatije. No, na poduzorku žena povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije pokazala značajnom (niskom i negativnom), dok se na poduzorku muškaraca pokazala statistički neznačajnom. Ipak, povezanost kvalitete prijateljstva i empatije pokazala se statistički značajnom umjerenom i pozitivnom i na poduzorku žena i na poduzorku muškaraca. Dakle, treća hipoteza se djelomično prihvaća.

Naime, emocionalna je manipulacija zbog svoje negativne konotacije u prijateljskim odnosima negativno povezana s kvalitetom prijateljstva i prema podacima koje navode Abell i suradnici (2016). Preciznije, autori su utvrdili da su više razine makijavelizma, za kojeg su karakteristična ponašanja poput emocionalne manipulacije, povezane sa nižim razinama funkcija prijateljstva (pomoć, intimnost, emocionalna sigurnost, stimulirajuće prijateljstvo, pouzdan savez i samovalidacija) odnosno s nižom kvalitetom prijateljstva općenito. Isti autori kao objašnjenje takvog nalaza navode kako nedostatak povezanosti sa svojim vlastitim emocijama kao i emocijama vlastitih prijatelja može facilitirati korištenje emocionalno manipulativnih ponašanja s obzirom da tada pojedinac ne razmišlja o potencijalnim posljedicama koje mogu biti negativne prirode, a samim time i smanjiti kvalitetu prijateljstva. S obzirom da je ovo istraživanje provedeno u kontekstu prijateljstva s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom te da su sudionici općenito davali visoke procjene kvalitete prijateljstva, rezultat da su više razine kvalitete prijateljstva povezane s nižim sklonostima korištenja emocionalne manipulacije nije iznenađujuć. Premda, kada se u obzir uzmu podaci dobiveni zasebno na poduzorku muškaraca nije dobivena značajna povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije. Moguće je da je razlog takvog rezultata činjenica da su muškarci općenito skloniji korištenju emocionalno manipulativnih tehnika ponašanja u odnosima s drugima (Bacon i Regan, 2016) o čemu je više rečeno u okviru prvog problema.

Nadalje, prema Chow i suradnicima (2013), empatija definirana kao sposobnost preciznog opažanja i doživljavanja tuđih osjećaja i misli je ključna za održavanje dobro prilagođenih prijateljstava te je stoga moguće da olakšava stvaranje kao i održavanje prijateljstva i na taj način doprinosi samoj kvaliteti prijateljskog odnosa. Također, Chow i suradnici (2013) ističu kako pojedinci kod kojih je empatija više izražena vještije funkcioniraju u prijateljskim odnosima koji su tada prožeti međusobnom brigom i druženjem s manjim brojem konflikata budući da su takvi pojedinci tolerantniji, osjetljiviji na tuđe potrebe i osjećaje, prilagodljivi i uspješni u korištenju kompromisnih strategija uz pomoć kojih razgovorom rješavaju probleme koji ponekad nastaju. Konrath i suradnici (2015) se također slažu da osobine i sposobnosti poput empatije služe kao pomoć pri započinjanju i održavanju interpersonalnih odnosa pa tako i prijateljstva. Navedeni nalazi idu u prilog i nalazima ovog istraživanja budući da rezultati ukazuju da su više razine kvalitete prijateljstva povezane i s višim razinama empatije i to na cijelokupnom uzorku, kao i na poduzorcima muškaraca i žena.

Na kraju, bitno se osvrnuti i na neke nedostatke ovog istraživanja koji su mogli utjecati na rezultate. Naime, uzorak čine 162 sudionika, stoga bi bilo dobro u budućim istraživanjima povećati broj sudionika kako bi istraživanja imala veću statističku snagu. Također, uzorak čine osobe mlađe odrasle dobi zbog čega se rezultati ne mogu generalizirati na širu populaciju, te bi stoga bilo dobro u budućim istraživanjima uključiti i ostale dobne skupine. Nadalje, moguće je i da su sudionici davali socijalno poželjne odgovore s obzirom da im je na početku rečeno da ispunjavaju cjelokupan upitnik na temelju njihovog prijateljstva s najboljim prijateljem odnosno prijateljicom. Idući se nedostatak dotiče same provedbe istraživanja koja se oslonila na online metodu prikupljanja podataka zbog čega je uvelike smanjena mogućnost kontrole. Naime, sudionici su ispunjavali online upitnik pri čemu je moglo doći do problema s razumijevanjem uputa ili tehničkih teškoća. Ipak, valja istaknuti kako je online metoda prikupljanja podataka efikasna zbog svoje ekonomičnosti i brzine. Nadalje, s obzirom na korelacijsku prirodu ovog istraživanja nije moguće donositi uzročno-posljedične zaključke stoga bi u budućim istraživanjima bilo dobro uključiti i eksperimentalni te longitudinalni nacrt. Osim toga, ubuduće bi se bilo zanimljivo osvrnuti i na karakteristike prijateljstva kao što su trajanje, tip prijateljstva i učestalost kontakta među prijateljima i proanalizirati kako navedene karakteristike mogu utjecati na samu kvalitetu prijateljskog odnosa. Također, bilo bi korisno uključiti i još neke dodatne varijable poput

primjerice velikih pet osobina ličnosti ili osobina ličnosti iz mračne trijade te istražiti kako bi one pridonijele objašnjenju odnosa između varijabli ispitivanih u ovom istraživanju.

5.ZAKLJUČCI

1. Muškarci i žene razlikuju se u kvaliteti prijateljskog odnosa, emocionalnoj manipulaciji i empatiji. Žene izvještavaju o većoj kvaliteti prijateljskog odnosa kao i o većoj tendenciji doživljavanja empatije u odnosu na muškarce, dok muškarci pak izvještavaju o većoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji u odnosu na žene.
2. Utvrđena je negativna povezanost između emocionalne manipulacije i empatije na cjelokupnom uzorku pri čemu su sudionici koji su pokazali veću tendenciju doživljavanja empatije pokazali i manju sklonost emocionalnoj manipulaciji. Na poduzorcima muškaraca i žena nije utvrđena značajna povezanost emocionalne manipulacije i empatije.
3. Utvrđena je negativna povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te pozitivna povezanost kvalitete prijateljstva i empatije na cjelokupnom uzorku pri čemu su sudionici koji su izvještavali o većoj kvaliteti prijateljstva izvještavali i o manjoj sklonosti emocionalnoj manipulaciji te većoj tendenciji doživljavanja empatije. Također, na poduzorku žena utvrđena je negativna povezanost kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije te pozitivna povezanost kvalitete prijateljstva i empatije. Na poduzorku muškaraca utvrđena je pozitivna povezanost kvalitete prijateljstva i empatije, dok između kvalitete prijateljstva i emocionalne manipulacije nije utvrđena značajna povezanost.

6.LITERATURA

- Abell, L., Brewer, G., Qualter, P. i Austin, E. (2016). Machiavellianism, emotional manipulation, and friendship functions in women's friendships. *Personality and Individual Differences*, 88, 108-113.
- Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C. i Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side? *Personality and Individual Differences*, 43(1), 179-189.
- Bacon, A. M. i Regan, L. (2016). Manipulative relational behavior and delinquency: sex differences and links with emotional intelligence. *The Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 27(3), 331-348.
- Bank, B. J. i Hansford, S. L. (2000). Gender and friendship: Why are men's best same-sex friendships less intimate and supportive? *Personal Relationships*, 7(1), 63–78.
- Berk, L. (2007). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Berndt, J. T. (2002). Friendship quality and social development. *Current Direction in Psychological Science*, 11(1), 7–10.
- Brewer, G., Abell, L. i Lyons, M. (2014). Machiavellianism, competition and self-disclosure in friendship. *Individual Differences Research*, 12(1), 1-7.
- Buovac, P. (2020). *Neki aspekti prijateljskih veza u mlađoj odrasloj dobi*. (Neobjavljeni diplomski rad). Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska.
- Buss, D.M., Gomes, M., Higgins, D.S. i Lauterbach, K. (1987). Tactics od manipulation. *Journal od Personality and Social Psychology*, 52(6), 1219-1229.
- Carević, I. (2019). *Odnos kvalitete prijateljstva i mračne trijade*. (Neobjavljeni diplomski rad). Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska.
- Chow, C. M., Ruhl, H. i Buhrmester, D. (2013). The mediating role of interpersonal competence between adolescents' empathy and friendship quality: A dyadic approach. *Journal of Adolescence*, 36(1), 191-200.
- Degenne, A. i Lebeaux, M. (2005). The dynamics of personal networks at the time of entry into adult life. *Social Networks*, 27(4), 337–358.

- Demir, M. i Orthel, H. (2011). Friendship, real–ideal discrepancies, and well-being: Gender differences in college students. *The Journal of Psychology*, 145(3), 173-193.
- Fehr, B. (2004). Intimacy expectations in same-sex friendships: A prototype interaction pattern model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 265-284.
- Grieve, R. i Mahar, D. (2010). The emotional manipulation–psychopathy nexus: Relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48(8), 945-950.
- Grieve, R. i Panebianco, L. (2013). Assessing the role of aggression, empathy, and self-serving cognitive distortions in trait emotional manipulation. *Australian Journal of Psychology*, 65(2), 79-88.
- Hoffman, M. L. (1981). Is altruism part of human nature? *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(1), 121-137.
- Huić, A. i Smolčić, I. (2016). Strategije održavanja prijateljstva i zadovoljstvo istospolnim prijateljstvima–efekti aktera i partnera. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 25(1), 63-83.
- Hyde, J. i Grieve, R. (2014). Able and willing: Refining the measurement of emotional manipulation. *Personality and Individual Differences*, 64, 131-134.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford press.
- Konrath, S., Corneille, O., Bushman, B. J. i Luminet, O. (2014). The relationship between narcissistic exploitativeness, dispositional empathy, and emotion recognition abilities. *Journal of Nonverbal Behavior*, 38(1), 129-143.
- Kuruzović, N. (2016). Relacije kvaliteta prijateljskih odnosa i obrazaca afektivne vezanosti u adolescentskom periodu. *Psihološka istraživanja*, 19(1), 5-22.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. i Coleman, C. C. (1996). Friendship Quality as a Predictor of Young Children's Early School Adjustment. *Child Development*, 67(3), 1103-1118.

- Lamm, C., Batson, C. D. i Decety, J. (2007). The neural substrate of human empathy: effects of perspective-taking and cognitive appraisal. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 19(1), 42-58.
- MacLean, S. (2016). Alcohol and the constitution of friendship for young adults. *Sociology*, 50(1), 93-108.
- Mehrabian, A. i Epstein, N. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40(4), 525-543.
- Mendelson, M. J. i Aboud, F. E. (1999). Measuring friendship quality in late adolescents and young adults: McGill Friendship Questionnaires. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2), 130-132.
- Mendelson, M. J. i Kay, A. C. (2003). Positive feelings in friendship: Does imbalance in the relationship matter? *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(1), 101-116.
- Miller, J. B. i Hoicowitz, T. (2004). Attachment contexts of adolescent friendship and romance. *Journal of Adolescence*, 27(2), 191-206.
- Opat Jozić, N. i Ombla, J. (2019). Manipulacija ponašanjem romantičnog partnera: Provjera psihometrijskih karakteristika instrumenata. *Psihologijske teme*, 28(2), 313-332.
- Pahl, R. (2000). *On Friendship*. Polity.
- Penton-Voak, I. S., Allen, T., Morrison, E. R., Galewski, L. i Campbell, N. (2007). Performance on a face perception task is associated with empathy quotient scores, but not systemizing scores or participant sex. *Personality and Individual Differences*, 43(8), 2229-2236.
- Raboteg-Šarić, Z. (1991). The assessment of empathy in adolescents: Development and preliminary validation of Emotional Empathy Scale and Fantasy Scale. Rad je prezentiran na skupu *2nd Alpe Adria Symposium on Psychology*, Trst, Italija.
- Raboteg-Šarić, Z. (1993). *Empatija, moralno rasuđivanje i različiti oblici prosocijalnog ponašanja*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska.
- Raboteg-Šarić, Z. (2002). E-upitnik: Skala emocionalne empatije i Skala mašte. U *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (44-49). Sveučilište u Splitu.

- Serebryakova, T. A., Koneva, I. A., Ladykova, O. V., Begantsova, I. S., Kostina, O. A., Yegorova, T. E. i Fomina, N. V. (2019). Manipulation as a form of manifestation of violence in the family: an empirical approach to considering the problem. *Amazonia Investiga*, 8(21), 767-775.
- Smith, C. (2008). *Factor structure, validity and test re-test reliability of the Austin, Farrelly, Black and Moore emotional manipulation scale*. (Neobjavljena doktorska disertacija). University of Edinburgh, Edinburgh, England.
- Stephan, W. G. i Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social issues*, 55(4), 729-743.
- Veniegas, R. C. i Peplau, L. A. (1997). Power and the quality of same-sex friendships. *Psychology of Women Quarterly*, 21(2), 279-296.
- Wright, P. H. i Scanlon, M. B. (1991). Gender role orientations and friendship: Some attenuation, but gender differences abound. *Sex Roles*, 24(9), 551-566.